

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 11.

V LJUBLJANI, 16. SEPTEMBRA 1934

KNJIGA 16.

DANIEL STASCHUS

BOR NA OBREZJU (lesorez)

OD PLAMENICE DO ŽARNICE

Ali je bil res Prometej, Heraklov brat tisti, ki je iz neba prinesel prvi ogenj na zemljo, o tem se ne bomo prepirali. Gotovo je bil prej blisk, ki je našim prednikom podaril ta božji dar. Človek, ki si je potem izmislil prvo umetno svetilo, je bil gotovo eden največjih izumiteljev vseh časov. Dolga tisočletja so morala preteči, da se je človek naučil obvladati ogenj in ga hraniti. Ko je potem z gorečimi vejami preganjal divje živali od vhoda svoje jame, je imel v rokah

prapodobo plamenice.

Pozneje je opazil, da daje smolnat les več svetlobe nego navadna veja in je izumil, oziroma odkril prvo pravo plamenico, smolnico iz borovega lesa, ki jo je seveda spet dosti pozneje zamenjala umetna plamenica, lesena palica, na katero je pritrdil s smolo prepojeno platneno cunjco.

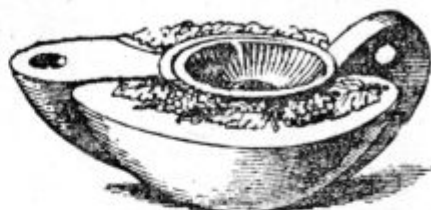
Kdaj so ljudje izumili prve svetilke, ne moremo točno povedati. Vsekako so našli risbe primitivnih svetilk in takšne svetilke same v španskih in francoskih jamah, v katerih je imel človek pred 15- do 25.000 leti svoj dom. To so primitivne oljenke, pri katerih so v izvotljen del kamna nalili olja in vtaknili vanj kos stenja. Že v predrimskem času so potem izdelovali takšne svetilke iz lončevine, ki so jih čedalje bolj izpopolnjevali z boljšimi stenji, držali za stenj in ročnik (slika!). Filon iz Bizanca poroča l. 230. pred našim štetjem o oljevki, v kateri se je gladina olja samodelno držala na stalni višini in ji torej dolgo časa ni bilo treba dolivati goriva. Na naši sliki je jasno razvidno, kako se je ta svetilka sama polnila iz kroglastega rezervoara za olje. Kadar je gladina tekočine padla tako nizko, da se navpična cev ni namakala več v njej, je v cev stopil zrak in svetilko dopolnil. Kot »najnovejše med novim« gradijo danes po istem načelu avtomatične napajalnice za živino!

Človek bi mislil, da je bil naslednji korak naprej sveča. Temu pa ni tako, kajti sveča je vladala z oljevko in plamenico dolga stoletja skupaj. Že neka etrurska stenska slika prikazuje sveči podobno tvorbo, a Rimljani so imeli

»sveče iz ličja

ali tenkega konopca, ki so ga večkrat potegnili skozi vosek ali loj. Masivne sveče današnje oblike so poznali že v

prvi polovici 17. stol. Za rezanje zgorele duše ali stenja so imeli posebne škarje, o čemer je Goethe nekoč vzdihnil: »Ne vem, kaj bi bilo boljše od svetilk, ki jim stenja ne bi bilo treba neprestano čistiti«. Kolikor danes uporabljamo sveče

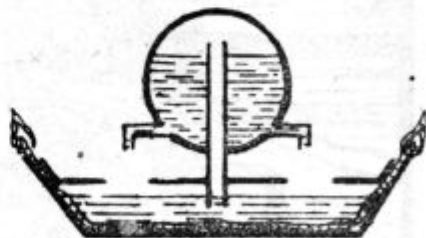
Starogrška lončena svetilka

in podobna primitivna svetila, smo teh skrbi seveda rešeni, ker zgornji stenj po zaslugi nekih solnih impregnacij in svoje izpopolnjene oblike popolnoma.

Velik korak naprej je bila za svetilke na olje izumitev steklenega cilindra nekako v sredini 18. stol. Odtlej luč namreč ni več brlela in trepetala. Misel, da bi svetlobo osredotočili v določene smeri, je prastara.

Z vodo napolnjena krogla kot koncentrator svetlobe je izginila šele pred nedavnim, a v tem pomenu jo je poznal že Seneka l. 60. po našem štetju, česar gotovo mnogi ne vedo.

Po odkritju velikih petrolejskih ležišč je bilo samo ob sebi umevno, da so navadno olje v svetilki nadomestili s petrolejem. Petrolejko so izumili nekaj pred sredino 18. stol. in njene običajne oblike poznamo še vsi. 18. stol. je bilo splob

Svetilka z zmerom enako višino tekočine

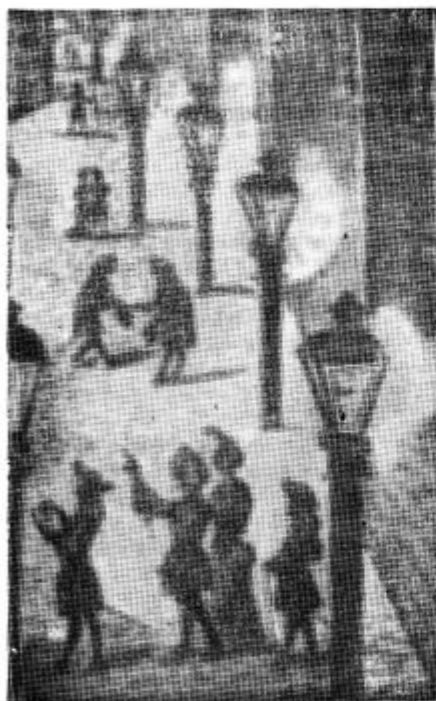
stoletje mnogih važnih izumov, kajti ko so l. 1765. v Whitehavenu na Angleškem pri kopanju rova v globini 77 m zadeli na močan izvir zemeljskega plina, je nekí bistroumni mož predložil mestnim očetom načrt, po katerem bi mesto razsvetlili s svetilkami na ta plin. Načrt je padel v vodo in šele l. 1814. je London uvedel prvo cestno razsvetljavo s svetilnicami

plinom. Izdelovanje tega svetilnega plina so odkrili spet v 18. stol. Tiste plinske svetilke, ki so se našim pradedom videle razkošno bleščeče in v primeri z oljevkami ter petrolejkami kot višek vse svetilne tehnike, bi bile za naš razvajen okus seveda zelo skromen izum. Saj je plin gorel čisto enostavno ob ozkem razporku na koncu dovodne cevi.

Šele pol stoletja pozneje, l. 1886. je genialni kemik Auer von Welsbach izumil

plinsko žarnico

in zaključil tako v glavnem na dobesedno sijajen način razvoj plinske razsvetljave.

L. 1701 je uvedel župan Romanus v Lipskem poulično razsvetljavo z oljnatimi svetilkami

Nepravilno bi bilo trditi, da je potem mahoma nastopila električna razsvetljava, kajti že dve človeški dobi pred plinsko žarnico, l. 1838., je Jodard v Bruslju predlagal, da bi oglje v brezračni stekleni posodi z galvanskim tokom spravili v žarenje. Kakšnih 15 let pozneje je Američan Göbel z uspehom gradil električne žarnice. Takšne žarnice je namestil celo na pročelju svoje hiše, a mu je policija, ki je bila vedno posebna in kompetentna prijateljica napredka, to

»grobo kršitev javnega reda« prepovedala.

Thomas Alva Edison

ima veliko zaslugo, da je odkril v bambusovem vlaknu l. 1879 material, ki je dotlej kratkotrajne in druge električne žarnice izpremenil v praktično potrebščino. Na pariški svetovni razstavi leta 1881. so bile Edisonove žarnice prava svetovna senzacija. Šele tedaj je začela električna žarnica konkurirati primitivni plinski svetilki. Ko pa je Auer odkril svojo svetlejšo plinsko žarnico, se je zdelo, da bo plin zmagal nad elektriko. A ko so začeli uporabljati električne obločnice in žarnice s kovinsko nitjo, je začel plin kot svetivo polagoma nazadovati. Danes prevladuje nad elektriko le še kot znatno cenejše kurivo — tega so krive visoke cene električnega toka, ki se pa tudi ne bodo večno držale. Kakšen napredek zaznamuje električna razsvetljava z žarnicami, ki so polnjene s plinom, dalje vsakovrstni poskusi z drugimi svetilnimi pripomočki, posebno pa novejši baje uspešni poskusi z neelektrično »hladno« umetno svetlobo i. t. d., vse to že ne spada v okvir tega članka. Dr. A. S.

20LETNICA RADIOFONIJE

Nedavno so v Bruslju na slovesen način proslavili 20letnico radia, ki je najmlajše dete elektrotehnike. Leta 1914. so namreč zgradili v Bruslju prvo brezžično postajo, po kateri sta se lahko oddajala v svet tudi govor in glasba. Ob sponzorski obletnici so vpričo nekaterih odličnih reprezentantov radijske tehnike ponovili prav isti koncert in ga oddajali preko iste postaje, kakor pred 20 leti. Primerjava s to oddajo in današnjimi, do skrajne popolnosti izoblikovanimi radiofonskimi programi je pokazala ogromen napredek radia v 20 letih.

CIGARA

Kakor je slovenski učenjak Ziga Popovič izumil Nemcem izraz Sternwarte (zvezdarnica), tako je poskusil nedavno umrl stotnik Simičić France svojo srečo tam okoli l. 1894. s tovarišem Nedeljkom. Nemški list v Lipskem je razpisal nagrado za nov izraz, ki naj bi izpodrinil »zposojenku cigaro. Mlada junaka sta se zedinila za Tabak und Edel; uredništvo jima je odgovorilo, da beseda ni uporabna, vendar pa sta za dobro voljo dobila 20 mark nagrade. Kdo neki je uvedel Gimmstengel, po katerem je nemara napravljena slovenska tlinka? Zanimaj vas utegne, da je za cigareto »eposlovec H. Reimann rabil izraz Nikotin-Nudel (Prager Presse, 14. 9. 1930). D

NA NAŠEM JUŽNEM MORJU

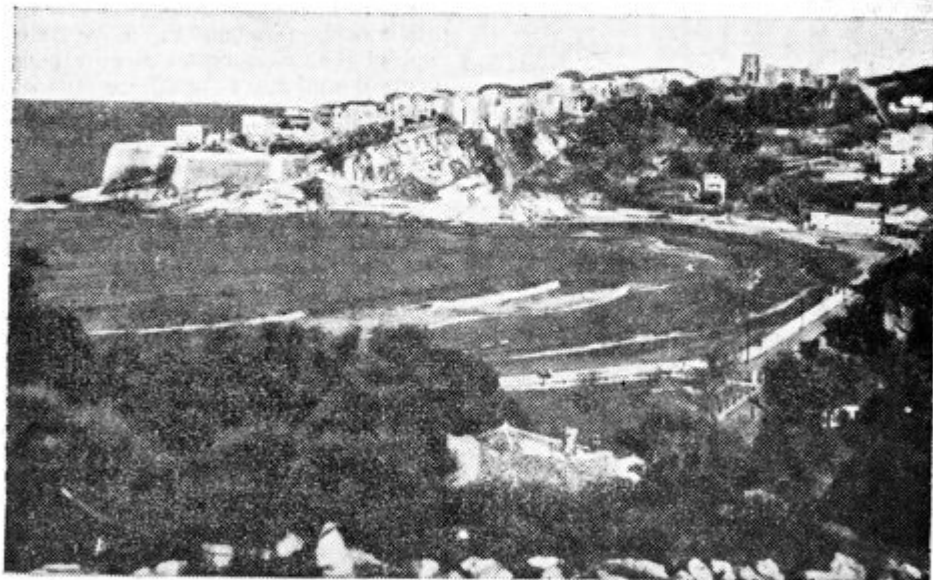

IVAN PODKZAJ

N A D A L J E V A N J E

Razen nekaj domačinov (v tretjem razredu) je bilo na krovu »Hercegnovega« kakih dvajset turistov oziroma izletnikov iz raznih dežel Evrope. Največ si slišal nemški, češki in tudi angleški. Po odhodu parnika iz barske luke pripravijo v skromnem toda čistem salonu kosilo brez vseh ceremonij. Kdor

slinjaci strahoten kup zidovja. Prvi hip ne veš, ali je to resnično primorsko mesto ali pa samo prizor kulis v fantastičnem filmu. Življenja ne vidiš, vsaj človeškega ne. Nad zidovjem krožijo mogočni orli in jastrebi, ki se zde tako udomačeni, da se ne zmenijo niti za rezek žvižg ladijske sirene. Ko plove parnik že pod obzidjem, vidiš ruševine sta-

Pogled na stari ULCINJ s peščino v ospredju

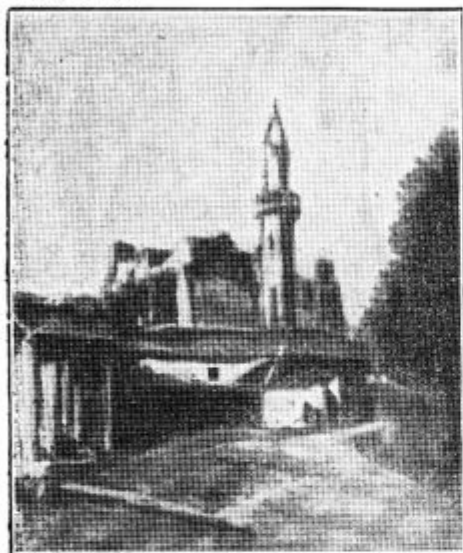
ne želi biti lačen (če nima s seboj bratskih vzajemnih cmokov ali celo kranjskih klobas, ki pa pod tem soncem niso priporočljive kljub izvrstni kapljici ali morda prav zaradi te!) naj se posluži prilike in lepo zavzije kosilo brez »jedilnega lista«, kajti do izletniškega povratka v večerni Dubrovnik je še dolga pot, na kopnem (v Ulcinju namreč) pa razen sadja ne boš dobil ničesar evropskega za želoдец.

Po dobri uri vožnje ob naši najjužnejši rivieri zagledaš nad bogatimi ma-

rih utrd in razvaline usodi prepuščenih hiš. (Če ostaneš v Ulcinju, ne pozabi stopiti v ta kraj preteklosti. Med zapuščenimi hišami boš videl poleg plašnih mačk in drznih podgan tudi bedna človeška bitja, ki so našla streho v tem nekdanj cvetočem gnezdu morskih roparjev.)

Parnik se ustavi in zasidra skoraj tik ob razvalinah sredi številnih čolnov najrazličnejših tipov. Iz vseh čolnov hrup in vrišč, da komaj razumeš, kaj hočejo. Vsi ponujajo svojo uslužnost kot čol-

narji, nosači in postreščki. Tujec, turist ali gost, ki je bil že po svetu, pa je navzlic vsemu vpitju takoj neprijetno presenečen, kajti med vso to »plavajočo množico« ne opazi nobene čepice kakega hotelskega sluge in tudi imena kakega hotela ne sliši. To je naravnost porazno. Kapitan je pravil, da tujcev ne plaši toliko plitko morje, ki onemogoča ladji pristanek v luki, kolikor omenjeno razočaranje.

F. Drabek: Džamija v Ulcinju

Da, v Ulcinju (ne v Ulčinju, po italijansko!) smo, najjužnejšem in najzanimivejšem kraju našega Jadrana. Ulcinj z okolico je po prirodi eden najlepših krajev na našem morju, njegova peščina pa je nedvomno najlepša izmed vseh. Zgodovina Ulcinja je pestra, orientalska kakor njegovo čudno in zanimivo prebivalstvo. Baje so ga ustanovili morski roparji Kolhi, gotovo pa je, da so gnezdila tu berberska plemena, ki so ustanovila Bari v južni Italiji. (V ulcinjski okolici je Mavarska gora, najbrž po morskih roparjih iz Mavretanije). Staroveški morski roparji na sedanji naši obali so bili v »trgovinskih zvezah« z afriškimi roparji, ki so strahovali Sredozemsko morje. Po Lj. Bužatoviću je bil Ulcinj najnevarnejši kraj v območju Sredozemskega morja. Ko so ga zavzeli Turki, so jim služili ulcinjski gusarji kot prostovoljci v vojskah. Afriške morske roparje je naselil v Ulcinju alžirski vladar Uluč. Beneška republika je imela z njimi mnogo hudih bojov. Črnogorci so nekoč pobili

300 ulcinjskih roparjev zaradi opustošenja Kotora in Risna. Neki francoski zgodovinar tedanje dobe pravi, da je imel Ulcinj 6000 prebivalcev, ki so se imenovali trgovce, v resnici pa so živeli od razbojništva. Niti zgodovina niti ljudsko izročilo ne pomnita, da bi bil kdaj kak Črnogorec pristopil k roparjem.

Ulcinj je bil tudi sedež narodnih srednjeveških vladarjev. Tu je prebivala kraljica Jelena, žena Uroša I. iz rodbine Anjou, živa vez med kulturnim zapadom in srednjeveško srbsko državo. Tu je tudi grobnica narodne vladarice Jelene Bališić, hčere kneza Lazarja.

In sedanji, današnji Ulcinj? Odkar so ga morali Turki po berlinskem kongresu izročiti Črnigori (l. 1800. — V novembru 1918 so ga zasedli Italijani, ki so ga morali zapustiti l. 1920), se življenje tu menda ni bistveno izpremenilo. Preselilo se je le nekoliko dalje proti jugovzhodu. Danes je večja orientalska vas z lepimi vinogradi in oljčnimi nasadi. Navzlic modernemu vodovodu in elektrarni, ki se mora boriti z velikimi težavami, ker so prebivalci deloma siromašni, deloma preveč konservativni (saj uporabljajo še svetilke brez stekla), je tu vse primitivno. Ljudje, njihove naprave in njihovi posli. Ta primitivnost ni samo posledica turškega gospodarstva, ampak tudi krvne mešanice — še danes je v Ulcinju par zamorskih rodbin pristne črne rase — sedanjih potomcev nekdanjih gusarjev. Berberi, Makležani, Kalabrezi, Albanci ali Arbanasi, Grki in Turki so popolnoma iztrebili domače prebivalstvo. Po zavzetju Ulcinja po Črnigori se je začel uveljavljati žilav slovenski element. Današnji prebivalci, potomci nemirnih in nevarnih morskih roparjev, so dobri naši državljani. Navzlic različnemu poreklu se opaža med njimi izenačevanje tipa, življenjskih in družabnih razmer. Muslimanska večina je lahko vzgled vsem sovernikom v naši državi.

Ulcinjani izvažajo poleti precejšnje količine sadja, dinj in lubenic, trave za pletenje pohišstva, oglja, drv in rib. Uvažajo pa razmeroma malo. Gospodarska kriza se tu ne občuti, ker živijo ljudje silno primitivno. Tudi nimajo smisla za civilizacijski napredek. Najlepša peščina, ki je obenem celo zdravilna, je zanemarjena ter ne nudi prav nobene udobnosti. Tujec le težko najde primerno stanovanje in še težje dobro hrano, čeprav se košati na obrežju ne-

kakšen restavrant, last premožnega muslimana, ki pa nosi slovensko ime! Za silo najdeš streho pod ljubeznivim pokroviteljstvom prijaznega muslimanskega trgovca in kavarnarja M. Martinovića, za hrano pa moraš skrbeti kakor veš in znaš. Kljub vsem tem neugodnostim prihaja vsako poletje več gostov, pred vsem iz Beograda in Skoplja. Obsežno kopališče je navzlic najdrobnejši mivki skoraj neporabno, ker ni higiensko in tudi kabin ni. Vendar pa ima Ulcinj vse možnosti in naravne pogoje, da se razvije v udobno letovišče in še posebno v ugodno prezimovališče. Če se bodo naši ljudje (prav za prav so že tu, le začeti morajo z intenzivnim delom), ki bodo znali izkoristiti prirodno lepoto, peščino, klimo in gospodarski značaj kraja, se bo Ulcinj lahko povzdignil v močno turistično postojanko.

Ulcinj je po mnenju strokovnjakov v klimatskem oziru najugodnejši kraj na našem morju. Temperatura pod ničlo je redka izjema. Pred vsem bi bilo treba postaviti moderen hotel in urediti kopališče. Brez tega ostane Ulcinj mrtev. Ker pa so začeli prihajati sem bolniki, ki iščejo zdravja na peščini, kjer izvira v morju močan in topel žvepleni vrelec, eden najmočnejših v Evropi, bo treba misliti na zgradbo primernega sanatorija. Zemljišč je dovolj. In celo idealnih položajev na hribovitem terenu, ki obdaja v polkrogu pristanišče oziroma kopališče. Lep je tudi prostor za starim mestom pred oljčnimi gaji.

V Ulcinju je tudi nekaj arhitektonskih zanimivosti najrazličnejših vplivov. »Pašino džamijo« in »Pašino česmo« je dal baje zgraditi gusarski poglavar Karamidžoja. Za albanske katoličane skrbe italijanski redovniki. Zdi se čudno, vendar' je res.

Proti vzhodu vodi iz pristanišča mimo zdravstvenega zavoda proti malariji lepa pot na vzvišenem obrežju med živim zelenjem. Pot so pričeli pred svetovno vojno graditi Črnogorci, da skrajšajo zvezo z okolico Zogajskega jezera, kjer so pričeli Italijani s pripravami za solarno. S te poti vidiš ob jasnih večerih svetilnik v albanskem Draču.

Od pristanišča pelje cesta navzgor med najraznovrstnejšimi trgovnicami in številnimi kavarnami, pred katerimi posedajo in debatirajo domačini. Cesta vodi skozi rodovitno ulcinjsko polje k solarni oziroma dalje proti albanski meji. Ulcinjsko okolico tvorita dve ob-

čini v površini 13.484 hektarjev, ki bi mogle dobro živeti in napredovati, če bi se združile. Glavne dohodke prinašata prebivalstvu maslinarstvo in vinogradništvo. Ostale pridelke tvorijo pše-

PRISTNA MUSLIMANKA
JUGOSLOVANSKE KRVI

nica, ječmen, zgodnja in pozna koruza poleg sadja (smokve, dinje, lubenice). Na koncu ulcinjskega polja je ustvarila uprava državnih monopolov eno največjih solarn na svetu, gotovo pa največjo v Evropi.* Nad 600 hektarjev izsušene-ga močvirja je pripravljenih za solna polja. Ker bo tu poleg upravnega osebja v sezoni zaposlenih okoli 400 delavcev, pozimi in deloma pomladi ter jeseni pa okoli 200, bo Ulcinj, ki je odda-

* Glej Zv. Strekelj: Naša prva solarna na Jadranu, Zis, knjiga 15, str. 256.

ljen od solarne slabe štiri kilometre, imel tudi od tega svoje gmotne koristi. Na izletih ali sprehodih po ulcinjski okolici, ki jih pa moraš napraviti v letnem času ravno dopoldne, boš videl marnem času rano dopoldne. Srečaval boš brodušne ljudi orientalskega tipa, ki te bodo pozdravljali po naše ali pa ti bodo želeli po albansko: nadja mir in dita mir!

Razen že omenjenih pogojev za razvoj Ulcinja je treba še omeniti, da zahteva evropeizacijo tudi njegov položaj obmejnega kraja ob naši južni sosedbi Albaniji. Vse te činjenice zahtevajo ustvaritev novega Ulcinja, ki bo z evropsko higieno in udobnostjo dostojno reprezentiral napredek najjužnejšega našega primorja. V interesu države same je, da poskrbi za ugodnejše prometne zveze in da se zgradi potrebno pristanišče. Ko bo stekla Jadranska železnica, bo oživel tudi Ulcinj, kajti po

dosedanjih izkustvih sme pričakovati v dogledni bodočnosti gostov pred vsem iz južnih celinskih predelov naše države, zlasti iz Južne Srbije.

S tem končam potopisne beležke, ki sem jih napisal z edinim namenom, da po najboljši volji — navzlic južni vročini — seznanim naše ljudi z daljnimi kraji ob našem južnem morju.

STENOGRAFIJA PRED 3000 LETI

Stenografija je stara kakor pisava sama. Ze pred tisočletji so ljudje krajšali svojo pisavo, da bi dosegli čim večjo hitrost pri pisanju, stari Grki in Rimljani so imeli že povsem razvito stenografijo in zadnji celo po državi priznan stenografski sistem.

Grki so svojo stenografijo imenovali zelo značilno »ozka pisava« (kar pomeni baš izraz »stenografija«) in v resnici je nje prednost tičala ne samo v hitrosti, temveč tudi v manjši potrebi pisalnih in voščenihi desk, ki bi s čestim izmenjavanjem med pisanjem tudi vzele dosti časa. O prvi stenografiji v našem smislu pa lahko govorimo seveda šele pri Grkih iz druge polovice 2. stol. po našem štetju. V tem pogledu so bili Rimljani pred Grki. Valerij Probus, učenjak, ki je živel v Neronovem času, piše: »Stari še niso poznali uporabe znakov. Tisti, ki so pisali pri sejah senata, so rabili zavoljo hitrejšega pisanja pri besedah, ki so se češče ponavljale, in imenih samo začetne črke.« Po njegovih izvajenjih so v najstarejšem Rimu rabili tedaj zelo preprost tesnopis, namreč okrajšavo z začetnimi črkami. Te okrajšave, ki so bile splošno umevne, so imenovali »znake«, dočim so znake, ki si se jih naučil šele po daljšem učenju imenovali »posamezne znake« (singulae notae). Iz te označbe izvira še dandanes rabljena beseda »sigela« za »stenografske znake. L. 115. pred našim štetjem navaja rimski gramatik Enij že 1100 takšnih znakov.

Prvi obnovitelj rimske stenografije je bil Ciceron, o čemer beremo pri Plutarhu

naslednje: »Govor Katona Starejšega proti Cezarju v Katilinovem procesu se je ohranil s tem, da je Ciceron navzoče pisarje naučil znakov, ki so z majhnimi in kratkimi potezami vsebovali pomen mnogih črk skupaj.« Vendar pa ni verjetno, da je Ciceron sam odkril rimsko stenografijo, oziroma jo razširil. To je bilo po vsej priliki delo njegovih sužnjev. Znano je, da so bili med rimskimi sužnji duševno visoko razviti ljudje, a njih pridobitve so si prillaščali vedno enostavno njih gospodarji, dočim niso njihovega imena nikjer imenovali.

V rimskem času so bili znameniti stenografi. Če bi ne bila rimska stenografija tako razvita, bi se nam gotovo ne ohranili veliki govori rimskih državnikov in sodnih obravnav. Tako je tudi znano, da je stari Plinij na svojih potovanjih v vozu vedno diktiral stenografu, da so imeli veliki rimski knjigotržci v svojih obratih mnogo tesnopiscev in razmnoževalcev rokopisov, ter da je cesar Titus stenografijo tako obvladal, da je kot princ pisal svojemu očetu, cesarju Vespazijanu vse pogodbe in listine.

L. 103. je cesar Dioklecijann odredil, naj učitelji vadijo deco tudi v rabi stenografije. Vsak učenec, ki se je udeležil takšnega stenografskega tečaja, je učitelju mesečno plačeval po 75 denarjev (okrog 120 dinarjev). V 3. stol. so imeli v Rimu uradne tečaje za brzopisce, ki so z lahkoto dobili dobro plačana mesta. kj.

STARA OMIKA V KALDEJI

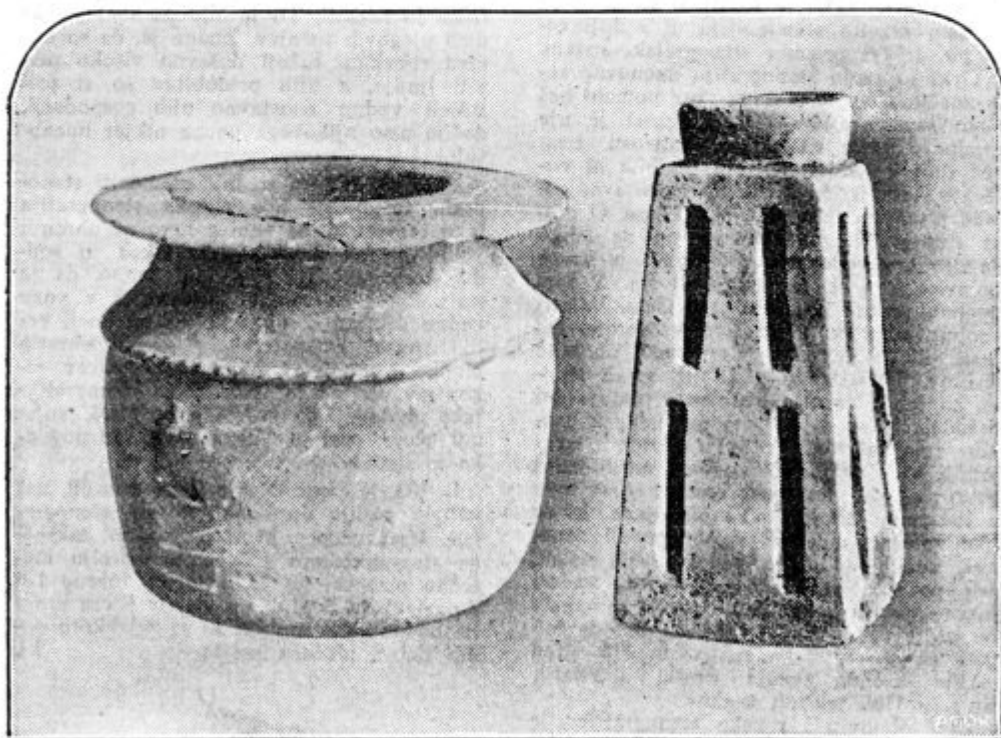
Kaldeja obstoji iz naplavin reke Hot-el-Arab, ki spaja vodo Evfrata in Tigra. Nikjer drugje na svetu ni tako lahko čitati zgodovino človeštva v talnih plasteh kakor tod. Okolico mesta Ura, Abrahove domovine, raziskujejo stari noslovci že nekaj let. Tako so zgodovino pomaknili veliko dalje nazaj, nego se je kdaj domnevalo. Bolj ko prodirajo proti dnu, bolj se razodeva, da stari časi niso bili barbarski, pač pa so poznali napredno prosveto čudovite popolnosti.

British Museum in Pennsylvania University Museum nadzirata izkopavanje: denarja torej ne manjka.

V Uru so skozi naplavine izkopali rov 16.50 m globok, čigar navpične stene predstavljajo okoli 3500 let zgodovine. Razina planjave — tako sodijo strokovnjaki — se od 5. stoletja pred našo ero ni več dvignila. Tako nas najgloblji sloji vodijo na ravan, kakršna je bila pred 6000 leti. Na tej razini so izgrebli lončene posode in grobove, v katerih so

ležali okostnjaki na boku: noge so jim bile skrčene, roke pritisnjene k licu. Skeleti so bili včasih oviti v rogoznike, včasih pa zaprti v krste iz pletenih vrbovih šib. Ta grobišča segajo v dobo, nazvano Jemdet Nasr in označeno z ideografsko pisavo kakor tudi s polihromno lončenino, poslikano s tremi ali štirimi barvami. Sledovi Jemdet Nasra, nabrani v Uru in Ereku, razodevajo bogato dobo, v kateri se je obilo rabil kamen, ki ga v deželi ni in ki se je moral voziti od jako daleč. Gips ali malec je prihajal s severa, najbližja najdišča so 600 km daleč; albaster in apnenec iz gor ob Perzijskem zalivu, diorit iz Perzije. Iz enega samega grobišča v Uru so spravili na svetlo 33 predmetov od omenjenih snovi. Najnovejše izkopavanje je dalo skoraj le kamenito posodje, prav malo lončenino ali železnih izdelkov. Oblike so preproste, lepota je v čistih črtah in gladkosti bolj nego v okraskih. Motivi redkih ornamentov pôtékajo iz flore in favne.

Najdeni grobovi so vsebovali stvari

Na levo: velika vaza iz albastra; rob je tako tenak, da se lahko preseva. — Podnožnik iz apnenca (bržkone kadilnik)

za vsakdanjo rabo preprostega človeka. Drugače je seveda s predmeti iz razvaljenega templja v Warki. Okraski se po svoji dovršenosti lahko merijo z najboljšimi skulpturami na kamenu iz sumerske dobe.

V jarku, ki drži od navpičnega rova, so zasledili blizu 600 vaz iz kamena, nekatere tudi iz bakra, potem bisere iz lazurca ali višnjevca (lapis lazuli), iz karneola (rdečega, prosojnega agata), iz agata, iz krvavca in biserne matice;

potlej nekoliko lončenih posod, poslikanih po znanem načinu, poleg posameznih inčič.

Lanske najdbe iz kraljevskega pokopališča v Uru so pokazale sumersko umetnost na višku. Novejše, o katerih govorimo sedaj, kažejo civilizacijo kakih 500 let starejšo, toda tako brezhibno in dovršeno, da jo zdaj štejejo za višek (Jemdet Nasr), med tem ko doba kraljevskega pokopališča v Uru razodeva že neke poteze propadanja. C.

IZ KRANJA V CHICAGO

DR. FRED CROBATH

N A D A L J E V A N J E

Pred zadnjim dnevom vožnje na Oceanu naj nekoliko popišem življenje na tem parniku, ki sliči seveda vsem drugim preokooceanskim ladjam. Vse dni nam je bilo dovoljeno, da si ladjo točno ogledamo. »Rex« spada med največje ladje. Dolga je 268 m, široka približno 32 in visoka 38. Teža znaša 52.000 ton. Zgrajena je bila 1932. Ima 11 krovov, od katerih se razprostira sedem preko cele dolžine ladje, med tem ko so štirje deljeni po razredih. Ti krovi so imenovani sportni krov, kjer so razna igrišča, nadalje promenadni krov in družabni krov. Ostali krovi pa so razdeljeni od A do G. F in G krova imata deloma kabine za moštvo, največ pa so tu stroji in pa skladišča. Ogled velikanskih naprav in raznovrstnih strojev je nepopisen. 135.000 konjskih sil skrbi za pogon. Stroji so na surovo olje, katerega ima ladja stalno s seboj 6000 ton. Poleg pogonskih strojev so tu še stroji za ventilacijo za vse prostore ladje, nadalje stroji za pretvarjanje morske vode v sladko, za napajanje kotlov (pitne vode ima stalno 3000 hl) in še mnogo drugih najmodernejših naprav. Ladja sama ima 20.000 žarnic, kar bi bilo za manjše mesto dovolj. Opremljena je s 24 velikimi motornimi reševalnimi čolni, vsak čoln za ca 120 oseb. Zanimal sem se tudi za brezžični brzovjav in telefon. Vsaka beseda stane n. pr. v Jugoslavijo 4.50 lir, sicer se pa računa po razdaljah.

Ladja je kakor malo plavajoče mesto, ki ustreza vsem željam potnikov. Kakor pri vseh ladjah, tako se tudi tu-

kaj posveča posebna pažnja I. razredu, čigar prostori obsegajo več kakor polovico ladje ter so vsi luksuzno opremljeni. Na sončnem, sportnem in promenadnem krovu so dolga sprehajališča skoro preko vse ladje ter prostori za sport, kot tenis, boksanje, streljanje in drugo. Tu je krasen 30 m dolg zeleno obložen bazen s skakalnico in drsalnico (tobogan), kjer se morska voda stalno menjava. Okoli so mize z velikimi sončniki in je čez dan tu življenje kakor na peščini, zato se tudi imenuje »Lido«, Igra radio, gramofon ali godba, na razpolago je tudi bar, v splošnem vsa komoditeta. Poleg tega bazena je tudi sportna dvorana, kjer so različni električni aparati za telovadbo, boksanje, veslanje, kolesarjenje, masaže in drugo. Igrišča in telovadni prostor za otroke so posebej. Na teh krovih so tudi kabine I. razreda. Na družabnem krovu v I. razredu je zaprta promenada z velikimi okni, na vsaki strani dolga po 116 metrov. Obdani od promenade so razni saloni, kot ca 60 m dolg salon najluksuznejše opremljen, ca 5 m visok in 20 širok, vse v foteljih, perzijskih preprogah, kipih in slikah. Čez dan je tu večkrat koncert, zvečer pa plesne prireditve. Od tega salona dalje je damska dvorana, bogato opremljena, nato salon z odrom za gledališče in druge predstave, potem sledi zelo elegantno opremljen bar, nadalje knjižnica, ki služi obenem tudi kot dvorana za čitanje. Posebej je oddelek za pisanje. V nadaljnjih A, B in C krovih so druge dvorane, kakor jedilnica in posebno velik predsalon. Tu so razni vradi. Poleg tega so ra teh

krovih razdeljene kabine. Ladja ima okrog 50 dvigal, ki vežejo vse krove in je posebno I. razred zelo bogat na njih. Poleg naštetih dvoran so še manjše za otroke in druge namene. Ne manjka tudi krasno urejene kapele s spovednicami in tapeciranimi klopmi, kjer je dnevno maša, ki jo opravi ladijski duhovnik.

II. razred ima tudi zelo elegantno opremljene prostore, le v manjšem obsegu. Dvorane se razprostirajo preko vse širine ladje ter se dele v dvorano za dame, salon, bar, knjižnico s čitalnico in oddelkom za pisanje, dalje v dvorano za obede in druge, ki so uvrščene po vseh teh krovih do krova D. »Turistični« razred je opremljen kakor II. razred, le malo manj luksuzno, ima pa iste ugodnosti. III. razred je na tej ladji spredaj in je v primeri s III. razredom na drugih ladjah zelo okusno opremljen. Kakor po vseh razredih in ostalih ladijskih prostorih so tudi tukaj krita tla z gumilinolejem. Tudi III. razred ima svoje dvorane za dame, družabno dvorano, bar, veliko dvorano za obede, ki so uvrščene prav tako kot po vseh drugih razredih, samo v preprostejšem slogu. Kabine so zelo prostorne z 2—6 posteljami. Imajo tekočo mrzlo in toplo vodo, omare in postelje so širše kakor običajno na ladjah in se potnik počuti kakor v hotelski sobi. Kabine II. razreda so opremljene z mahagonijem, I. razred ima pa razne vrste opreme z luksuznim kombinacijami.

Luksuzni apartmani v I. razredu so nekaj posebnega. Obsegajo verando, salone s pogledom na morje, komfortno kopalnico. Vožnja za I. razred z vsemi posebnimi ugodnostmi more stati za eno vožnjo do preko 1000 dolarjev. V vsaki kabini je toliko rešilnih pasov, kolikor je postelj. Na E krovu v sprednjem delu ladje je garaža za 15 avtomobilov in od 7 krovov preko cele dolžine je na krovu D glavni hodnik za moštvo in prehod potnikov vseh razredov. Ta hodnik je noč in dan zelo živahen. Na obeh straneh tega hodnika so razni oddelki, kakor kuhinje za moštvo, bolnica, ambulatorij, kabine uradnikov, častnikov, vhodi k strojem, k pošti, mehanične delavnice, pralnice, fotograf, krojač in vse drugo, v splošnem vse, kar more nuditi veliko mesto. Strop tega hodnika je pokrit z raznimi žlebi in kabli, ki so živci ustroja cele ladje. Moštva in častnikov ima ladja stalno ca 900. V I. razredu se lahko vozi 378 potnikov, tudi več ali manj, kakor pač

potniki zasedejo kabine in apartmaje. II. razred ima prostora za 380 potnikov, turistični razred za 410 in III. razred za 860. Skupno torej za 2028 potnikov. Vsak razred ima svojo kuhinjo, ki so vse, posebno I. razred, bogato opremljene z vsemi modernimi električnimi kuhinjskimi potrebščinami. Zanimive so tudi nekatere številke, ki se tičejo količin živeža. Tako ima ladja za vsako

SONČNI ZAHOD NA OCEAN

turo 35.000 litrov vina, 7500 steklenic šampanjca, 10.000 steklenic mineralne vode, 1500 steklenic raznih likerjev, 40.000 kg perutnine in mesa, zelenjave isto toliko, jajc 75.000 komadov, sira 15.000 kg, mleka, masla kot sadja po 13.000 kg itd.

Zivljenje na ladji je zelo živahno, dnevi hitro minevajo. Zajtrk se nudi od sedmih do pol desetih, kosilo od 11. do 1. ure, popoldanski čaj ali kava ob štirih v dvorani ali pa na krovu, in večerja od 6. do 8. ure. Razen I. razreda je treba biti točen, kajti pozneje se ne postreže več. V III. razredu je jedilni list določen na 6 jedi, med tem ko so v drugih razredih, posebno pa v I. razredu, na razpolago razna najpikantnejša jedila (12 do 16 jedi).

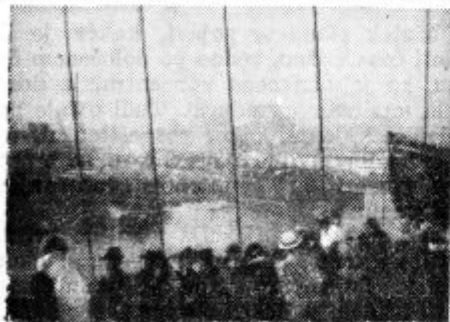
Dopolodne so potniki največ na sončnem krovu in se kopljejo, za popoldne pa so že v vseh razredih določeni razni programi, kakor konjske dirke na krovu. Napravljenih je šest manjših lešenih konj na stojalih, ki so zaznamovani s tekočimi številkami. Kakor pri vsaki običajni dirki se stavi na enega, dva ali tri konje. Nato voli komisija dveh uradnikov damo, ki vleče kocke, in sicer na ta način: prvič povleče kocko n. pr. številko 3, kar pomeni konja številka 3, nato vleče drugič n. pr. 5, potem znači to, da se konj številka 3 pomakne za pet odmerjenih prostorov naprej. To se nadaljuje tako dolgo, dokler ena števil-

ka ne doseže cilja in igralci dobe kvoto, ki je bila stavljena na to številko. Nadalje so koncerti, kinopredstave, razne igre, kakor ladijski balin, tenis, zvečer pa plesne prireditve, variete, tombole. Vsak si lahko predstavlja, kako hitro mine sedem dni vožnje po Oceanu na taki ladji.

Pred Ameriko. Prihod v New York

18. julija je bil zadnji dan na Oceanu. Vreme je bilo krasno. Ob hladnem vetru smo se opomogli od precejšnje vročine prejšnjih dni. Pomaknili smo uro zaradi letnega časa v Ameriki samo še za 20 minut nazaj, ker smo bili že v ameriški coni. Prevozili smo do popoldne 506 milj. Na ladji je bilo zelo živahno, vse se je že pripravljalo na izkrcanje. Po vrnitvi vseh listin je vsak potnik dobil za kovčge začetne črke svojega predimena zaradi hitrejše carine v New Yorku. Po starem običaju je bil na ladji poslovilen večer, imeli smo obilno večerjo, servirali so tudi šampanjec. Dvorana je bila okrašena, vladalo je veselo razpoloženje, ker smo srečno prepluli Atlantski ocean.

Pred New York bi prispeli lahko že zvečer ob 10. uri, ker pa se pred jutrom ne more v luko, smo ta dan vozili zelo počasi, da ni bilo treba stati na prostem morju. Pripluli smo ob pravem času šele ob štirih zjutraj v ameriško morsko cono, ki je bila oddaljena še preko 100 kilometrov od newyorške luke. Slučaj-

PRIHOD V NEWYORSKO LUKO

no sem bil že pred četrto uro zburjen. Skozi okno kabine sem imel krasen razgled na morje. Tu nas je čakala prva mala ladja. Vkrcal se je po ameriških morskih običajih ameriški kapetan, ki je bil določen, da vodi našo ladjo v luko. Bila je še noč. Od daleč sem videl razsvetljeno ameriško obalo, v naši bližini velik prekomorski parnik, ki je že celo noč čakal, srečavali smo plavajoča

svetilnike v morju, ki označujejo pot v luko. Pluli smo počasi dalje, ob petih so vse potnike zbudili in ob šestih se nam je približal parnik državne ameriške pošte. Po dolgem času smo prejeli prve ameriške in laške časopise. Zmenjala se je pošta za potnike in obenem tudi oddala vsa druga pošta, katere je bilo za Ameriko več vagonov. Nato so se na našo ladjo vkrkali zdravniki, carinski uradniki, policija ter se z nami vozili dalje proti luki. Na ladji so imeli vsi mnogo posla s pripravami za vidiranje listin. Vozili smo v luko mimo raznih otokov s krasnimi parki in vilami. Ob razgledu na veliki New York mimo 46 m visokega kipa Svobode, stoječega na malem otoku, dalje mimo južnega dela New Yorka, Woolworth-Wallstreeta z neštetiimi nebotičniki na zelo majhnem prostoru, kar napravi najpomembnejši vtis New Yorka. Pluli smo dalje po Hudson Riveru mimo mnogih od juga proti severu po številkah označenih pristanišč »pierce«, od katerih je posamezen določen za razne parobrodne družbe vsega sveta, ter smo končno prispeli ob pol devetih v naš pier št. 82. Nudili so se nam lepi prizori, srečavali smo mnogo velikih ladij, ki bi jih lahko nazvali morske tramvaje, ker neprestano vozijo med New Yorkom in New Jerseyem in drugimi predmestji, z mnogimi tisoči ljudi, prihajajočih in odhajajočih v razne urade. So pa tudi razne tovarne ladje. Tako smo videli na eni ladji natovorjen cel vlak in drugo. Ravno v jutranjih urah je bil promet zelo zanimiv in kot v pozdrav sta dve gasilski ladji v luki otvorile vse brizgalne, ki so skupno tvorile zelo lepo in visoko vodometno skupino.

Ko smo končno pristali v našem pieru, je bilo na ladji vse drugo življenje. Vsi potniki smo bili določeni v veliko dvorano I. razreda, kjer so bili že luški policijski uradniki vsak pri svoji numerirani mizi. Listine vsakega potnika so bile znanovane s številko mize policijskega uradnika. Tu so nas še enkrat ostro premotrili in ponovno izprašali po vseh podatkih, ki smo jih že v Evropi navedli. Tem policijskim uradnikom je popolnoma prsta samostojna odločitev. Ako se jim zdi kak potnik sumljiv, ga kljub vsem listinam zavrnejo, da ne sme na ameriška tla ter ostane tako dolgo v preiskavi, dokler se vse ne ugotovi. Dogodilo se je že, da so se morali potniki vrniti v Evropo, ne da bi mogli stopiti na ameriška tla. Omenim naj še

težave žensk, ki potujejo same brez spremstva. Vse te dobijo na ladji bele listke, na katerih je napisano »Call«, kar pomeni, da bo poklicana. Te ženske morajo čakati tako dolgo, da pride na

krov Američan, na katerega povabilo so prispele iz Evrope. Nato skupno z njim uredijo vse formalitete na ladji in potem šele jo smejo zapustiti.

D A L J E

KEMIJA RAZVADE

KAJENJE POMNOZUJE SLADKOR V KRVI

Ali ste že slišali kadilca, ki se je razburjal nad cigaretami z malo nikotina? »Izluženo zelišče«, je dejal in zatrjeval, da mu takšen tobak ne proži običajnega užitka, da ga ne poživi in mu ne uteši gladu.

Znanost mu daje prav. Dolgo časa je bila v dvomih, katere sestavine tobačnega dima povzročajo prav za prav znane fiziološke učinke. Tako so smatrali, da so monoksidne ogljikove spojine v dimu krive škodljivih posledic kajenja. V resnici pa vsrkava nekadilec na velikomestni ulici več ogljikovega monoksida iz avtomobilskih izpušnih plinov nego hud kadilec. Šele pred kratkim so ameriški fiziologi ugotovili, da je v resnici

nikotin vir užitka pri kajenju.

Nikotin, ki nosi svoje ime po Jeanu Nicotu (ta je uvedel kajenje na dvoru Marije Medicejske), je, kakor znano, hud strup. Če pride v neposredno dotiko z živčnimi ganglijami, jih uniči. A to se pri kajenju ne dogaja. Normalni učinek kajenja je neko prehodno precejšnje pomnoženje sladkorja v telesu in po tem splošno stopnjevanje sladkornega sežiga. Malenkostne količine nikotina pri kajenju vplivajo na stranske obisti. Posledica je ta, da se poveča pridelava adrenalina. Sproščeni adrenalin izzove svoje značilne »glikolitne« reakcije, to se pravi: v mišicah in jetrih nabrani glikogen (nekako rastlinskemu škrobu podobna snov) se spremeni v sladkor in koncentracija sladkorja v krvi se dvigne.

Odkritje te »hiperglikamije« je uspelo ameriškim raziskovalcem slučajno. Raziskovali so vprašanje najugodnejših posledkov med obedi, torej vprašanje, kolikokrat na dan naj se hranijo dojenčki, otroci, študenti, delavci i. t. d. Izmerili so v rednih presledkih dihalni kvocient (razmerje med porabljenim kisikom in količino kisika v vdihavanem zraku) in koncentracijo krvnega sladkorja pri mnogih stotinah poskusnih oseb. Neka-

tere dni so se morale te osebe postiti. Tedaj sta se znižala dihalni kvocient in koncentracija krvnega sladkorja na določene minimalne vrednosti. Po jedi sta se takoj dvignila, po dveh do štirih urah po jedi pa sta dosegla isto stanje kakor po postu. To stanje je vztrajalo potem dalj časa, ne da bi se dosti spremenilo.

A pri nekih poskusnih osebah so se pokazali glede sladkorne koncentracije nenadni skoki. Podrobna preiskava je pokazala, da se pojavljajo ti skoki pri ženskah zelo redko, pri otrocih pa nikoli. In tedaj so raziskovalci zasumili, da je to morda posledica kajenja. Kontrolni poskusi so potem dejansko dokazali, da nima kajenje pri visokem dihalnem kvocientu in močni sladkorni koncentraciji nobenega vpliva, če je pa oboje nizko, posebno po postu, pa izzove kajenje močno porast obojega.

Ta dejstva dajejo pojasnilo za trditev neštetihi kadilcev: da jim

kaja teši glad.

Občutek glada se pojavi, kakor je že dalj časa znano, vedno po določenem času, ko je sladkorna koncentracija dosegla minimalno vrednost. Tudi ostale posledice kajenja, kakor pospešitev utripa, porast krvnega pritiska i. t. d., so bržkone v zvezi s pomnoženim izločevanjem adrenalina.

Da povzroči injekcija nikotina pri živalih začasno množino krvnega sladkorja, je bilo že prej znano. Da pa ima kaja isti učinek, je nekaj novega.

DIVJI PARADIŽ

MARGITA MATCHES

N A D A L J E V A N J E

Moški v pokrajini Sepik preživlja različna vzgojna razdobja. Ko doraste iz otroka v mladeniča, dobi »mal«, kratek predpasnik. Pri 24 letu starosti se mu priredi nova promocija ter dobi nov »mal«. Od tedaj ga tudi uče igrati na tamboran, dolgo piščal iz bambusa, na katero se piha v vojnem času. Kmalu nato mu pokažejo prve slike in glave iz hiše duhov, nakar dobi tudi pravico vstopa v svetišče.

Sele sedaj je dosegel mladenič svojo moško dobo. Nauče ga poslednje skrivnosti plemena, dobi tudi pravico glasovanja v vaškem svetu. V znak svojega novega dostojanstva sme nositi visok ozek klobuk. Ko stari mislijo, da so mladeniči v vseh spretnostih in znanostih dovolj napredovali, se vprizori velika veselica, na kateri se mladi moške okrase z umotvori, ki so jih napravili v svoji pripravi dobi. Sedaj pa pride resnično največji dogodek. Mladeniči morajo pokazati, kaj znajo, ker se nihče ne more poročiti, dokler ni postal zmagovalc in prinesel domov glave svoje žrtve.

V vaseh ob reki Sepik ne vladajo poglavarji temveč svet starešin, čeprav je v tem svetu samo en mož, ki odloča. Jim je pripovedoval, da je že večkrat videl, kako zaseda vaški vojni svet, v katerem so sami stari možakarji. V hiši duhov je čudna miza, ki ima v sredini majhno izdolbino. Miza stoji na štirih izrezljanih nogah, od zadaj pa je človeška glava z očmi iz biserne matice in poraščena še z lasmi. Na takem sestanku mora vsak član povedati svoje mnenje. Ob tej priliki je na mizi majhen sveženj listja, in govornik poudarja svoje stališče s tem, da dvigne sveženj in ga vrže na mizo. Nato se vsi ti svežnji zberejo in vržejo skupaj v luknjo na mizi.

Kadar se sklene vojna, priredi vas veliko svečanost s petjem, nakar se podajo bojovníki na pohod in spremstvu starejših mož, ki jim nosijo sveta glasbila, dolge piščali in pa ogromne bobne.

Na bojišču se starejši ljudje poskrijejo po grmovju in dvignejo strahovito vpitje in ropot. Če se napad posreči, pobijejo vso vas brez izjeme. Glave žrtev odrežejo in prinesejo v domače naselje v svečanem sprevodu, trupla pa ostavijo na mesta pokolja, da tam tudi segnijejo. S seboj ne odpeljejo nobenih jetnikov. Pri povratku zmagovalcev je spet velika veselica.

Pater Kirschbaum nam je pravil, da je opazil v veri domačinov neke izpremembe. Stari rodovi so verovali v eno samo najvišje božanstvo, v hudobnega duha. Danes pa verujejo v dobre in hudobne duhove. Divjaki ob izlivu in srednjem toku reke Sepik imajo neke posebne pojme o življenju in smrti. Življenje se nadaljuje približno tako, kakor je bilo do smrti, le da se bodo morali hraniti z gnjusnimi jedmi. To so seveda zelo strašni izgledi. Vendar je podoba, da imajo vsi tamošnji divjaki stoično resignacijo o smrti.

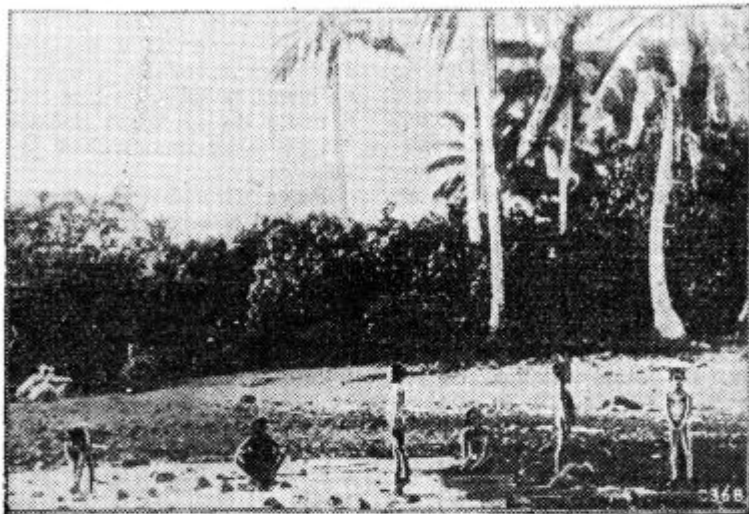
Posmrtno svečanosti so različne po pokrajinah. Ob srednjem Sepiku polože truplo v majhen čoln. Truplo s čolnom postavijo ob ogenj. Tedaj pridejo moški in ženske iz vasi, se pomažejo po vsem telesu z blatom, počenejo ob čoln ter glasno objokujejo preminulega. Njihova tožba postaja vedno močnejša in v srce segajoča, dokler niso popolnoma izčrpani. Vseposvod ob Sepiku je običaj, da se vas, oziroma družina, ki žaluje, na debelo namaže od pete do glave z blatom in žalovanje traja toliko časa, dokler blato ne odpade.

V nekih krajih ob Sepiku pa svoje mrlične zavžijejo. Seveda se tudi tam najprej vrši velika svečanost s turobnim petjem, nakar se truplo po starih običajih pokoplje. Po nekem času izkopljejo truplo stare ženske, ki pa morajo biti v sorodstvu z umrlim. Te razrežejo že razpadajoče telo v sklepih in zmečejo kose v posebne lonce. Gostija se ne vrši za potolažitev lakote temveč zato, da se prepreči povratek mrličevega duha!

Seveda je pogreb vedno svečana prilika. Daje priložnost za brezkončno jadi-

kovanje ženskam, moškim pa za hripavo prtajeno petje. Ogenj v začaranem krogu, kamor duhovi ne upajo, odseva na strahotno pobarvanih licih in telesih. Po pogrebu pa leže čisto žene še dneve na grobu umrlega sorodnika. To prepreči zlim duhovom, da ne morejo iz groba.

Kapitan »Nuole« je priredil malo zakusko na ladji. Kot gostje so bili povabljeni oče Kirschbaum, kapitan Watson z »Bonte«, Jim, Brearly in Robbie.

Nage prikazni ob obali

Sešli smo se zvečer, manjkala sta le Jim in Brearly, ki sta ves popoldne popivala pri Robbiju in nista bila zvečer dovolj trezna, da bi se mogla prikazati. Kapitan z Bonte nas je zabaval z opisom potovanja po reki Ambunti, kapitan z Nuole pa, ki se mu je jezik močno razvezal zaradi preveč zavžitega piva, je obujal sentimentalne spomine na svoje življenje v Suvi. Oče Kirschbaum je kakor običajno slonel v svojem stolu, poslušal in zadovoljno vlekli svojo cigaro. Neprestano ropotanje bobnov iz džungle smo čuli le, če smo prisluhnili. Naši mornarji so medtem plegli in spali na krovu.

Po večerji sem šla na krov. Tedaj je prirgovilil mimo Jim, z njim je bil tudi Robbie, mil in krotek kakor zmerom. Sedla sta poleg mene in poslednjič smo se razgovarjali. Pogovor se je sukali o njihovi odpravi, ki so jo vsi v Marienbergu odsvetovali, celo pater Kirschbaum.

Kapitan je poklical Robbia. Ostala sva sama z Jimom. Fada sva se imela

še od tedaj, ko sva jezdila skupaj v džunglo in ko sva polegala drug ob drugem na ladji. Nenadno sem začutila, kako so me objele njegove jeklene roke in kako so se njegove ustnice stisnile ob moj vrat. Toda bilo je le za trenutek. V hipu sem se mu iztrgala in pogumni lovec, ki se ni bal niti krokodilov niti glavorezov, je pričakoval, kaj pride sedaj. Zato ga nisem mogla strogo soditi ter sem mu le rekla »Jim, boljše bo, če greste domov ali pa doli k družbi.«

»Nočem,« mi je odvrnil. »Če grem domov, bo hiša pusta in prazna in tudi nočem biti sam. Če pa grem doli, se bom brez dvoma napil.«

»Mogoče vam bo pa mala pijanost koristila,« sem pristavila.

»Dobro. Zbogom. Upam, da boste vedno imeli srečo in uspehe v življenju.«

»Isto želim tudi jaz vam, Jim.«

Stal je pred menoj in me strastno gledal, preko čela mu je visel šop las in bilo mi je malo težko zanj.

Ni šel v kabino med goste. Videla sem ga, kako je preskočil ograjo ladje in ne da bi se ozrl je preskočil malo jaso ter izginil na stezi, ki je vodila skozi gosto grmičevje v hišo kolonialne uprave.

Naslednjega dne nas je oče Kirschbaum peljal v svoj muzej, ki je bil založen z redkimi znamenitostmi pokrajine Sepik.

Drugo jutro smo odpluli proti otokom na severu. Močno je deževalo, ko smo zapuščali Marienberg, bližal se je monsun s svojimi nalivi. In kako dežuje ob Sepiku! Moj »neprijetni« dežni

plašč, kakor mi je zatrjeval možakar, ki mi ga je prodal v New Yorku je kmalu opustil borbo z dežjem, zato sem se zavila v plahto.

Ločila sem se od Jima in Brearlija. Bila sta mi dobra prijatelja. Napenjala sem oči v dežju, ko smo zavijali v ko-

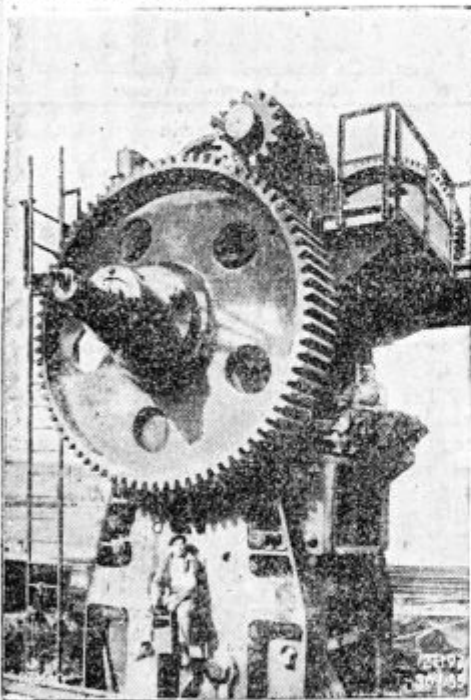
lenu reke, da bi ju še enkrat videla. In zadnje, kar sem ujela od Jima, je bila njegova visoka sloka postava, zavita v curljajoč površnik in videla sem kako je vihtel svoj široki klobuk v slovo.

D A L J E

TEHNIČNI OBZORNİK

NOV VELIKAN TEHNIKE

V velikih valjarnah železa, kjer izdelujejo težke nosilce, so odpadki železa pri valjanju včasih tako veliki, da jih le težka zdrobe ali razrežejo na manjše kose. Pa tudi za rezanje nosilcev samih je potrebna naprava, ki mora zadoščati vprav nadnormalnim zahtevam.

Da zadoste zahtevam železarn, grade sedaj dvostroke škarje za rezanje železa v mrzlem stanju. S škarjami, ki jih vidimo na sliki, moremo proizvajati pritisk dveh milijonov kilogramov. Širina njenih rezil znaša 13, njih dvig pa 5 in pol decimetra. Veličino škarij nam prav lepo pojasnjuje poleg stoječi človek. Z njimi bo možno razrezati Greyeve nosilce z višino 12 decimetrov.

Izredna učinkovitost tega stroja-velikana je zahtevala tudi posebno varovalno pri-

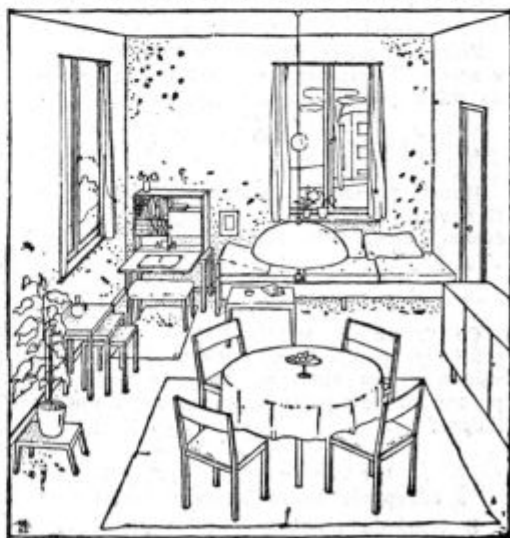
pravo, ki more v njem nadzirati pritisk. Kajti pod prevelikim pritiskom bi se kaj hitro razdrobili njegovi dragoceni deli. Razen tega je pri novi stiskalnici poskrbljeno tudi za avtomatično dovajanje in odvajanje rezanju podvrženih železnih kosov, ki jim pač človeška sila ne more biti kos. tma

ČLOVEK IN DOM

NAŠ DOM NAJ BO RES NAŠ

Ta stavek je tako preprost, da ga more vsakdo razumeti. Toda v pravi pomen teh besed se je treba vendarle nekoliko poglobiti.

Ugled posameznika je bil namreč že od nekdaj odvisen od njegovega premoženja. Kaj čuda, da je potem hotel vsak na zunanji veljati več, kakor je v resnici bil. Družba sama ga je silila v to, če je hotel, da ga je upoštevala. Reven biti je bila tako rekoč sramota. Kaj čuda, da so vsi sloji od najnižjega do najvišjega tekmovali med seboj, kdo se bo pokazal bolj »nobel«. To naziranje je prišlo do vidnega izraza tudi v opremlitvi stanovanj tedanjega časa. Težko, pompozno, bogato nakličeno in izrezljiva, no pohištvo je bilo značilno za tedanji nazor o luksuzu. Vsak stan je škilil vsaj z

Skromno, a lično opremljena moderna družinska soba ali bivalnica

enim očesom v družabno višjo stopnjo. Delavec in obrtnik sta posnemala uradnika in meščana, ta dva zopet aristokracijo itd. Malokdo je hotel ostati preprost, tak kakršen je res bil, ker v drugem ni mogel dvigniti svojega ugleda, ga je skušal dvigniti z vnanjim pompom opreme svojega stanovanja, čeprav na dolg.

Današnje razmere so nas naučile v tem pogledu odkritosrčnosti. Dejstvo je, da duševna aristokracija današnjega časa (druga aristokracije sploh nimamo) stanuje po večini preprosto in se tega kar nič ne sramuje. Le tako zvana jara gospoda, katere je pri vsej krizi vendarle še precej, skuša v vnanjem lesku uveljaviti svoj ugled. In če vzamemo natančno, ima tudi danes dovolj prilike v tem pogledu. Luksuza v pohištvu kakor v ostali opremi in sploh v vsem, je nič koliko. Taka današnja gospoda ima pa menda to moralno prednost, da plača takoj. Ali tudi ne.

Večina današnjih ljudi brez zadržke prizna dejanski stan svojih financ. Ne smatra za sramoto utesnjenih razmer. Smatra se pač bolj, ne rečem baš sramotno, toda vsaj smešno in žalostno obenem, ako kdo skuša živeti preko svojih razmer.

Naš dom naj bo predvsem naš. Izpopolnimo ga sproti vse svoje življenje. Saj v tem je še celo prav poseben čar in daje domu neko svežost in življenje. Opremljajmo ga tako, kakor nam veleva naš okus, kakor nam dovoljuje naše razmere in predvsem kakor zahtevajo naše potrebe. Družbi na ljubo ne opremljajmo svojega doma, ampak sebi!

ZA MISLEČE GLAVE

154

Kupček v kozarcu

Zakaj se zbere usedlina v kozarcu vode v sredini kozarčnega dna v kupček, če vodo hitro pomešamo z vrtenjem?

155

Kaj je to?

Kar ti povem, ti ne povem, temveč kar ti povem, ti povem za to, da mi ti poveš, česar ti ne povem. Kaj je to?

156

Lažje zaostaja za težjim

Če vržemo s splava košček papirja v reko, bo papirček po nekem času začel zaostajati za splavom, tudi če papir ne potone in ne upoštevamo zračnega upora. Zakaj?

Rešitev k št. 152

(Preprost način konserviranja)

S tem, da pustimo prašice živeti...

Rešitev k št. 153

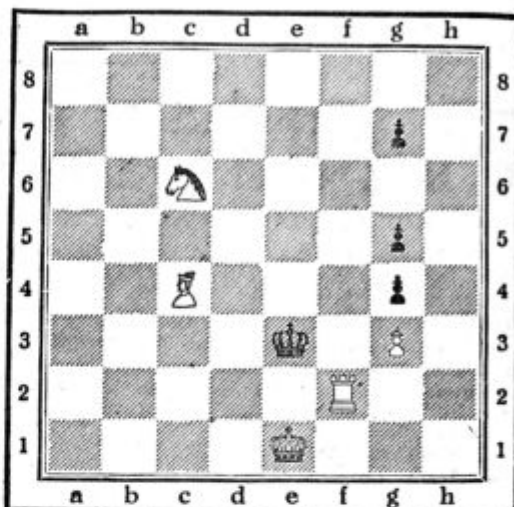
(Točne ure)

Stoječe ure.

PROBLEM 84

W. Pauly

Mat v 3 potezah

Rešitev problema 83

1. Da6—f6

ZANIMIVOSTI

V Black Hillsu (Južna Dakota) so izklesali v steno svojevrsten spomenik: 18 metrov visoko glavo Georgesa Washingtona.

V Londonu stoji 9000 avtomatov za poštno znamke.

Od l. 1927 do l. 1931 so napravile kobilice na svetu nad dve milijardi dinarjev škode.

Na neki javni dražbi v Londonu so prodali teleskop z letnico 1646. Teleskop je menda najstarejši optični instrument svoje vrste.

12 odstotkov vozaških licenc imajo v rokah ženske. Toda pri nesrečah z avtomobili so ženske udeležene samo s 4%.

V neki ameriški šoli je 10 dvojčkov, oziroma dvojčic. To šolo pa vendar prekaša neka šola v Oslu kjer imajo na zavodu celih 14 takšnih parov.

Povprečni kadilec porabi 10.000 vžigalic na leto.

Človek poreže s svojih nohtov v enem letu približno 45 cm.

Sveto pismo je doslej predstavljeno na 678 jezikov.

Na Angleškem imajo dvakrat več kinematografov kakor v Franciji. Pariz sam pa ima 600 bioskopov, 100 več nego London.